

BULLETIN OF ECONOMIC THEORY AND ANALYSIS

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/beta>

Kamusal Alan: Gelişimi, Habitus ve Dönüşümler (Cemaat, Marjinallik)

Birsen NACAR <https://orcid.org/0000-0001-9019-9372>

Nihat FALAY <https://orcid.org/0000-0001-7981-8857>

To cite this article: Nacar, B. & Falay, N. (2022). Kamusal Alan: Gelişimi, Habitus ve Dönüşümler (Cemaat, Marjinallik). *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 7(2), 265-279.

Received: 05 Aug 2022

Accepted: 16 Oct 2022

Published online: 31 Dec 2022

©All right reserved

Bulletin of Economic Theory and Analysis

Volume 7, Issue 2, pp. 265-279, 2022

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/beta>

Review Article / Derleme Makalesi

Received / Alınma: 05.08.2022 Accepted / Kabul: 16.10.2022

Kamusal Alan: Gelişimi, Habitus ve Dönüşümler (Cemaat, Marjinallik)

Birsen NACAR^a

Nihat FALAY^b

^a Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Antalya, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0001-9019-9372>

^b Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü (Emekli Öğretim Üyesi), İstanbul, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0001-7981-8857>

ÖZ

Kamusal alanın tanımlanması ve kapsamının belirlenmesi sosyal bilimciler açısından önemli bir gündem oluşturmaktadır. Bu çalışmada kamusal alanın iktisadi boyutunu oluşturan iktisadi ve sosyal süreçler analiz edilmiştir. Bir takım ailelerin bir araya toplanması bir takım cemaat (gemeinschaft) birimlerini oluşturur. Kimi birimler bazı durumlarda çevreyle olan ilişkilerini koparır. Bazı gruplarda kamu yönetimine duyulan güvensizlik bu bireylerin marjinalliğini oluşturur. Marjinallik, bölgesel etiket ve kamu birimlerine tepki ortaya çıkarır. Bu durumda ilk çare, onları hayata bağlamak ve kamusal mal ve hizmetleri sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler

Kamusal Alan,
Habitus,
Cemaat,
Marjinallik

JEL Kodu

H49, P59, Z13

İLETİŞİM Birsen Nacar ✉ nacarbirsens@akdeniz.edu.tr ☎ Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Antalya, Türkiye.

Public Sphere: Development, Habitus, and Transformations (Congregation, Marginality)

ABSTRACT

Defining the public sphere and determining the scope of it becomes important agenda for social scientist. The running of economical and social processes is important in the determination of economical dimension of public sphere. Based on historical development, economical and fiscal processes which form economical dimension of public sphere are analyzed. In this unit there is the privacy of family. Aggregation of some families sometimes creates the some congregation (gemeinschaft) units. These units in some cases show the narcissism and create own public sphere and then alienation for the civilization and environment. Advanced marginality also creates regional label (placard) and reaction to public units. In that case, the first remedy is to fasten them to the public life and to supply public goods and services required.

Keywords

Public Sphere, Habitus, Congregation (Gemeinschaft), Marginality

JEL Classification

H49, P59, Z13

1. Giriş: Kamusal Alan

Habermas 1962'de yazdığı Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü adlı kitabında kamusal alan kavramını, public space mantığıyla ele almıştır. Oysa Habermas'ın kastı, mekânsal mantığın ötesinde public sphere olarak çevrilebilecek bir public'i karşılar durumdadır (Habermas,1997; Habermas 2012). Kamusal alana sadece mekânsal bir anlam eklemek Habermas'ın kastettiği temel şey değildir (Akşit, 2009:2). Kentbilim ve mimarlık mekânı anlamında kamusal alan, yani sadece kentsel kamusal mekânlar; tüm kullanıcıların bir araya gelebildiği bireysel ya da toplumsal yaşamın olduğu herkese açık kentsel mekânlardır, Habermas'ın kastettiği yerler değildir (Ayataç, 2021: 10). Habermas'ın kamusal alan kavramı insanların katılımıyla somutlaşan bir kurumu ifade eder. Devlet otoritesi bu alanın bir parçası değildir ve bu otorite genellikle kamu otoritesi olarak kabul edilir (Habermas, 1995: 62-63)

Hemen belirtmek gerekir ki, bu kavramı âlem, dünya, küre vb. gibi Türkçemizdeki karşılıklarla kullanmak semantik çabaları daha kolaylaştırır. Dilimize kamu kavramı yanında, umum, amme ve menfaat gibi kavramlar kullanılmaktadır.

J. Habermas'ın ortaya attığı burjuva kamusal alan kavramı iki temel gelişimin sonucu idi (Melton, 2011: 15-16):

- i. Birinci gelişim; 16. yüzyılın sonlarından ulus devletlerin ortaya çıkışıdır.

ii. İkinci gelişim; kapitalizmin yükselişinin devlet ve toplum arasındaki bağı koparması, ticari kapitalizmin aracılığıyla özerklik kazanmasıdır.

Üretim ve mübadelenin başlıca mekânı olarak evin yerini piyasa almış, 18. yüzyılda mahremiyet (gizlilik) alanı ortaya çıkmıştır. Ev giderek daha özelleşmiş özerklik kazanmıştır (Melton, 2011, 17; Artan, 1993). Bu çelişki ve nedenler edebi kamusal alan olarak tanımlanan birahaneler, kafeler, okuma kulüpleri ve salonlarda gündeme geliyordu. “Sokak bir buluşma mekânıdır ve o olmadan belirlenmiş yerlerde (kafe, tiyatro, salon) buluşmak imkânsızdır” (Lefebvre, 2013: 22; Mardin, 1976).

I. Illich'in ideal toplum olarak ele aldığı (Illich, 2011: 11) “şenlikli toplum”lar, tüm üyelerinin, özerk eylemde bulunmalarına imkân verecek şekilde tasarlanmalıdır (Illich, 2011: 33).

J. Habermas'in geliştirdiği kavram olarak kamusal alan, eleştirel toplum ve demokratik pratik açısından alternatif bir demokrasi önermesidir ve bu kavram bu yaklaşım için vazgeçilmez bir anahtar niteliğindedir. Günümüzde kamu/devlet/hassa/amme/resmî kavramlarının yanında özel/bireysel/mahrem/mahremiyet/kişisel kavramları da iç içe geçmiş durumdadır. Öyle ki artık kamu ve kamusal kavramları çok farklı anlamlara geldiği gibi, özel ve mahrem kavramları da farklı içeriklere sahip anlamlar olarak algılanmaktadır. Tanımın öngörülen anlamına göre içeriği değişebilecek bir açıklama, kamusal yaşamın rasyonelleşmiş bir kapitalist üretim dünyası ve kurumları ve hatta mübadele ve bununla uyumlu bürokratik idare veya yönetim şekline göre farklı algılanabilir (Kejanlıoğlu, 1995, 40-42).

18. yy.da kamusal alanda burjuva nitelikleri taşıyan ve kamu otoritesi olarak ortaya çıkan devlet ile aile ilişkilerinin oluşturduğu özel alan arasında yeni bir alan olarak kamusal alan ile karşılaşılır. Çünkü devlet ve özel alanlar dışında estetik ve özerk mekânlar olan tiyatro, müze, kafe (kahvehane), konser salonu vb. mekân ve işlevler ile geniş bir kamu anlayışı ve sosyal ortam ortaya çıkmıştır. Bu sosyal alanda daha sonra 19. yy.da refah devletini içeren bir kitle demokrasisinin kamusal alana dönüştüğü söylenebilir. Burada kamusal alan (sphere) ile sanat icracıları arasındaki ilişkiler gündeme gelir (Belme, 2017: 97). Devlet ile toplum arasında oluşmasına karşın hep özel olanın ve özel alanın bir parçası olan kamusal alan ile devletin yanında özel alanda çatışmalar da kamusal alana taşındı ve bu ilişki ve çatışmalar giderek devletçe düzenlemeyi gerektirdi. O zaman da kamusal alan, yarışan çıkarlar ve çatışmaların görüldüğü bir alan haline geldi. Bu süreç ve evrimleşme içinde özel alanlar ve özel hukuksal ilişkiler kamusal nitelikler lehine dönüşürken,

kamusal alan ve kamusal hukuksal ilişkiler özel nitelikler içerir hale geldi. Öyleyse devletin toplumsallaşması sürecine eşlik eden toplumun devletleşmesi (veya kamusallaşması) ile karşı karşıya kalmıyor muyuz? Yani devlet-kamu/özel-toplum arası bir geçirgenlik görülmekte, bu da kamusal ve özel alanların temelden sarsılmaları ve dönüşümler geçirmeleri demektir.

Özellikle büyük ölçekli örgütlerin ortaya çıktığı ortamlarda devlet ile toplumun artık birbirinin içine geçtiği ve eski burjuva kamusal alanına dönülemeyeceği görülüyor. Artık devletin özel alana müdahale etmesi ve toplumun da devlete bir anlamda nüfuz etmesiyle özel-kamu ayırımının ortadan kalktığı, hatta silindiği bir yeni döneme geçilmesi söz konusudur. Öyle ki devletin veya kamunun özel alana hükmettiği alandan özneler arası bir anlaşmaya ve uyuşuma yönelmesi gibi rasyonel bir alana geçilmektedir (Kejanlıoğlu, 1995: 43-44).

2. Kamusal Alanın Gelişimi, Değişimi

İyi örgütlenmiş her tarihsel birimde olduğu gibi, Romalılar da Augustus döneminden sonra kamusal yaşamlarını bir anlamda formel bir yükümlülük sorunu olarak ele almaya başlamışlar ve bu anlayış günümüzde de sürmüştür. Öyle ki çoğu yurttaş devletle ilişkilerine aynı ruh haliyle bakmaktadır, ama bunun yanında kamunun, özel ve toplumsal birimlerin etkisiyle zayıflaması, politik faaliyetlerden çok, daha geniş bir ilgi alanı olarak irdelenmektedir. Romalıların *respublica* dedikleri ve aralarında aile bağı ya da diğer yakın bağlar olmayan bireyler arasında doğan birlik ve karşılıklı taahhüt bağları olan birliktelik ortaya çıkmıştır. Burada arkadaşlık veya aile bağlarının ötesinde bir kitleye, bir halka veya politik birlikteliğe ilişkin bir bağ vardır (Sennett, 2016: 15-16).

Bu konuda birlik ve bağlantıları güçlendirici öğelerden biri olarak şu örnek ilginçtir: Romalıların özel ev yaşamında, ziyafetlerde çağrılmadan gelenler arasında havadisçiler (*ardaliones*) bulunurdu. Bunlar işsiz, güçsüz dolaşır ve düğün, nişan, cenaze, mahkeme salonu, hükümet dairelerinde ve Forum'da dolaşır, havadis toplar ve zenginlerin evlerine giderek duyduklarını naklederlerdi. Bunların sayıları imparatorluk döneminde hayli artmıştır (Talip, 1934: 187).

Öte yandan, kişinin psikolojik imgeleminin sonucu oluşan ve yaşama ilişkin olan bir alan vardır. Bu da mahremiyet denilen ve sıcaklık, güven ve duyguların açıkça ifade edilişi gibi bir duyular bütününün varlığı demektir. Burada, dışımızdaki dünya, bize uzak ve yararsız gibi görünür ve bu dünya bu mantıkla bilinen ve bomboş gibidir. Öyleyse mahremiyet ve diğer insanların bulunduğu dış dünyanın arasında bir yerdedir. Burada, iç-yönelimli bir toplum ve öteki-

yönelimli bir toplum ile karşılaşmaktadır. D. Reisman'ın anlatımıyla yalnız kalabalıkta, kamu yaşamı ile mahrem yaşam arasında bir karışıklık ortaya çıkıyor ve insanlar kamusal sorunlara kişisel duyguları açısından yaklaşıyor. Öyleyse yaşanan şey sadece katı bir bireycilik değil, bireylerin dünyayı bireysel duygularla yorumlamasıdır. Burada hem bireysel inançlarda değişim vardır ve hem de ulusal sınırlar aşılmış durumdadır (Sennett, 2016: 18).

15.-18. yy arasındaki dönemde kamusal ve özel (publicus ve privatus) içerik açısından değişmiş ve 18. yy. da yeni anlamlar kazanmış olduğu söylenebilir. Resmi olan dışındaki bir kamu yaşamı vardır ve kamusal alan yeniden tanımlanmaktadır. İktidarın ve oradakilerin yönetimi altındaki merkezin kontrolü dışındaki bir ilişki ağı doğmaktadır. Bu ağ içinde yabancılar vardır ve park, cadde, kafe (kahve), han, tiyatro ve opera gibi kalabalıkların olduğu yerler ve yeni toplumsal merkezler doğmuş ve oluşmuştur (Artan, 1993, 92-97). Ne var ki mahrem alanın dışındaki kamusal yaşam alanları başlangıçta ahlâksızlık alanı olarak tanımlanmıştır (Artan, 1993: 99).

Kamusalın devletle özdeş olarak algılanması, buna karşılık özelin de devlet kavramı dışında kalan her şeyi kapsamı anlayışı vardır. Hatta Osmanlı'da devletin de kendi içinde hassa ve âmme sözcükleri bir karşıtlığı (state ve public) içerir. Batıda bu eski ikiliğin üzerine kamusal/özel ayırımının çağdaş biçiminin üçlü bir bölünmeye yol açtığı (Artan, 1993: 101) söylenebilir.

Kamusal kavramının kendi içinde farklılıklarının yanında, alan kavramı da yine farklılık gösterir. Alan kavramı, her birinin kendi kanunları arasındaki nesnel bağıntıların oluşturduğu ağ ile anlamlıdır. Çünkü her farklı alan öznelinin içindeki ögeler birbiriyle ilişkilidir. Dolayısıyla bu, ilişkisel düşünmeyi gerektirir, bu da bilimsel düşünmenin sine qua non (olmazsa olmaz) ilkesidir (Kaya, 2014: 398-399). Ekonomik, eğitsel, sanatsal vb. alanlarda hem orada daha evvel bulunmuş ve o alanı oluşturmuş olanlar hem de o alana yeni girmek isteyen veya girmiş olanlar arasında olumlu olumsuz ilişkiler, dolayısıyla etkileme/değiştirme çaba ve mücadelelerinin olması beklenir. Yani hegemonya kuran eski ve baskın gruplar vardır. Ayrıca o alana girmek isteyen ve giren yeni oyuncu veya ögeler vardır (Kaya, 2014: 400-401).

Kamu ve kişisel kavramlarının gelişim tarihi kamusal alan kavramlarının gelişim ve değişimi için temel ve anahtar roller oynamıştır. Çünkü kamu sözcüğünün İngilizcede ilk kullanımı, kamuyu toplumun ortak çıkarı ile özdeşleştirmektir. Yarım yüzyıla yakın bir süre sonra kamu sözcüğü artık genel gözleme açık ve ortada olan yönünde yeni bir anlam kazanmıştır. Artık kamusal ve özel kavramları bugünkü kullanımına benzer bir biçim almaya başlamıştır. Daha içten

bakılırsa, kamusal sözcüğü herkesin denetimine açık anlamında, özel sözcüğü ise kişinin aile ve arkadaş çevresi ile sınırlı bir yaşam anlamındadır.

İngilizcedeki ve Fransızcadaki public sözcükleri ve anlamları neredeyse aynıdır. E. Auerbach Fransa'da 17. yy. da tiyatro izleyicileri topluluğunu kamu sözcüğü ile tanımlanmıştır. Buradan hareketle kamu sözcüğünün modern anlamı ortaya çıkmış ve çok çeşitli insanları içine alan ve tanıdık ve yabancıların da oluşturduğu kamusal bir alan anlamı ortaya çıkmıştır (Sennett, 2016: 31-32).

Yani, siyaset ortam ve sürecini, dolayısıyla sokağı, kahveyi, basını ve salonları da içeren daha geniş bir tanımlama artık kamusal alan üzerinden yapılabilecektir (Şengül, 2017). Aynen normal kamusal alanın sokağı ve diğer alanları içermesinin uzantısı olarak, bu alana girmeye çalışan ögelerin çabası ve muhalefeti daha geniş ve yeni kamusal alanların yaratılması/yaşatılması veya düşüncelerin ve süreçlerin taşınabilmesi için gerekirse 'yeni/karşı kamusal alanlar'ın oluşturulması da düşünülebilir (Şengül, 2017).

Doğal veya bilinçli olarak yaratılan kamusal alanın ve karşı kamusal alanların oluşum ve gelişiminde kültürel, siyasal ve ekonomik ortam veya ileride belirtilecek habitusların rolü belirgindir. Şöyle ki 18. yy. da İngiltere'de kahvehaneler, önceleri elit tabakanın görüş ve kavgalarını yansıtırken, sonraları çoğunlukla sıradan ve mütevazı bir sosyal kökenden gelenlerin kaygılarının gündeme getirildiği yerler olur. Bu kafe veya bistro denilebilecek ve insanların içinde olmak istedikleri, dolayısıyla kendilerini içinde saydıkları mekânın veya oradaki grubun düşünce ve eylemlerinin etkisi görülmüştür. İşte bu grupların istek ve düşünceleri bir referans grubu olarak alınmıştır. Dahası bu mekânlardaki insanlar kendilerini biraz da düşünür olarak görmekteydiler (Mardin, 1976: 110-112).

Fransa'da yine aynı yüzyılda, aydınların toplandıkları salonlar belirgin ögedir. Misafir kabul salonu anlamını taşıyan salonlar, fikir alış-verişlerinin özünü oluşturan bir hava veya atmosfer oluşturmuşlar ve bu salonlara Diderot ve Rousseau vb. düşünürleri davet etmeleri moda olmuştur. Hemen belirtmek gerekir ki, buraya çağırılanlar genellikle yöneticilerinin kadın olduğu bu salon sahiplerinin yardımlarından da yararlanıyorlardı. Ama İngiltere'deki kafelerde görülen sonuçla burada da karşılaşmış ve zamanla düşünürler yerine, yeni zengin ve burjuvalar bu salonlarda çoğunluğu oluşturmuştur (Mardin, 1976: 113).

Bunların yanında Rusya'da da 1830'larda düşünürleri ve siyasal alanda etkin olmak isteyenleri içeren ve intelligentsia denilen grupların belirgin oldukları mahfiller (toplantı yerleri) oluşmuştur. Bu kavram o zaman için, uzmanlaşma alanları kesin olmayan ama kendi içinde mütecanis (homojen-bir cinsten) gruplar için kullanılır. Yüzyılın sonunda burada da bu adla anılan grupların alt-sınıflardan gelen insanlardan oluştuğu görülmüştür (Mardin, 1976: 117-118).

Ama her üç örnekte de toplumsal konuları, tavırların ve gelişimlerin benzer oldukları izlenmiştir. Bu bağlamda sosyal konularıyla bağlantılı olarak, Türkiye örneğinde Sadri Ertem kahveleri kamuoyu fideliklerine benzetir. Benzer fikri Mehmet Akif in Avrupa seyahati izlenimlerinde de görürüz. Sait Faik ise kahvehanelere üniversite damgasını vurmuştur (Birsal, 1983: 23-24). Ona göre “bu dekansız, bütçesiz, fakültesiz ve yüzde yüz bağımsız üniversiteler insanların nabzının ne yönde olduğunu...ortaya koyar... İstanbul kıraathaneleri İstanbul halkını, derdini, beğenisini, bilgisini, becerikliliğini... siz temsil ediyorsunuz. Sizler birer...bağımsız üniversitesiniz. Üniversite'den daha bağımsızınız.” (Birsal, 1983:25).

3. Habitus Kavramı

Antropolog M. Mauss'un armağan ve hibe gibi, farklı düzey ve anlayıştaki insanlar arasındaki sosyal ve politik ilişkileri analizinde belirttiği habitus kavramı Aristo'nun kullandığı exis (edinme) ve yetenek anlamlarını içerir (Mauss, 2005: 471). Bu kavram daha önce çok sayıda düşünür tarafından, kamusal alan dışında kullanılmıştır. P. Bourdieu ise “insanın varoluşu ya da bedenleşmiş toplumsallık olarak habitus, dünyayı belirli bir dünya olarak var eden şeydir” (Bourdieu, 2003: 118) demiştir. N. Elias, E. Durkheim, M. Mauss, M. Weber ve T. Veblen de bu kavramı farklı yönleriyle irdelemişlerdir. Ama bunların hiçbiri bu kavramın belirleyiciliğini Bourdieu kadar ortaya koymamıştır.

Alanla ilişkisi açısından her habitus kendini sürdürme ve varlığını belirtme yanında, bir grubun üyelerinin paylaştığı ortak deneyimleri sağlar ve içerir. Burada habitus, toplumsal bir topografya üzerinde temellenir ve bu durum bir alanı kasteder ve vurgular. Bourdieu'nun belirttiği şekilde ekonomik, kültürel, sanatsal gibi farklı sermayeler oluşturulur veya bunlar kendi kendilerini oluştururlar (Bourdieu & Darbel, 2011: 55,03). Bu belirli alanlarda kendilerine özgü oyunlar vardır ve bu oyunlar, ilgili kişinin katılımıyla oluşur ve oynanır. Burada habitus, insanların içinde bulunduğu ortam çevre/kültür düzeylerine göre sahip oldukları temel bilgi stokunu anlatır/yansıtır ve buna göre de etki/eğilimler ortaya çıkar.

Anlaşılacağı üzere habitus, düzenli ve nesnel pratikleri üreten bir temel olarak işleyen sürekli ve değişebilir bir bütün/sistemdir. Diğer deyimle, biz ve toplumsal çevremiz ve dünya ile ilişkilerimizdir, belirleyici olan.

4. Cemaat (Kolektif Çevre ve Kişilik)

Kamusal alana ve birlikte var olduğumuz habitusa duyulan inancın ve güven duygusunun korunması yanında, önce ailenin ve sonra aileye ilişkin özel kurallardan kaçmaya yönelik güçlü arzular da kendini hissettirir. Ekonomik, kültürel ve sanatsal sınırları da içeren kamusal alanın ve habitus'un kendisi zamanla zihin ve davranışlarımızda silikleştikçe, aile ve özel çevre tekrar ve daha çok ilgi ve çaba gerektirir hale gelmiştir. Bu psiko-dinamikte mahrem yaşam ve toplum kendinin belirtilerini adeta ortaya koymaktadır. Söz konusu olan kamusal alan çıkıp veya onun yanında mahremiyete (kendi iç ve gizli dünyasına) ve mahrem topluma yönelmektir.

Hemen belirtmeli ki burada narsisizm ve modern toplum karşıtı, geleneksel, organik insan toplulukları anlamında cemaat gündeme gelir. Burada cemaat (gemeinschaft) başkalarıyla dolaysız ve açık duygusal ilişkilerin yaşandığı yerlerdir ve genel toplumun karşısındadır. Yani, iç dünya/narsisist tavır/yıkıcılık ile de karşı karşıya kalmaktadır (Sennett, 2016: 280). Cemaatler geleneksel toplumlarda var olmuştur ve buradaki kimlikler, bir grubun yaşamının tehdit edilmesi halinde oluşmuştur ve bireyler, kendilerini birbirine yakın hissederler, onları bağlayacak imge ve oluşumlarda bir araya gelirler, kendilerine özgü bir kamuları vardır. Çünkü cemaat duygusu onların paylaştıkları kolektif benlik duygularını yansıtır, ama kendilerine özgü de bir ortak fanteziler bütünü yaratır (Sennett, 2016: 283-284). Böyle bir bütün içinde üyeleri arasında alt-düzeyde etkileşimler ve bazen yıkıcı bir kolektif kişilikler bütününe ortak bir temel hazırlar. Bu da kamusalın ve kamusal alan ve kültürün sonu ve ayrıca ortak kamu ögesi olma anlayışının yitirilmesine yol açar (Sennett, 2016: 327-333).

O zaman denilebilir ki tüm siyasal hareketler yerellik ve cemaat sorunları ile yüzleşmek zorundadır (Harvey, 2012: 233). Buna belki de uygarlıktan (medeniyetten) kopuş ve güçlü ve küçük ölçekli birlikler ve idealler dünyası denilebilir. Bunun uzantısı gemeinschaft'ın çalışan insanının yaptığı işten ayrılması, yabancılaşması (alienation)dır. Ama bunun ilgili grup veya sınıfın dünyaya/kamuya karşı yerel (minor) bir savunma mantığını akla getirir (Sennett, 2016: 370-371). Bu, genel kamusal/toplumsal gelişimlere karşıt bir nüve olma anlamında olumlu bir öge niteliğini

de düşündürür. Temel soru da, tüm toplumsal kent hareketleri içinde merkezde bulunan insanın reel ilişkilerini iyi tanımlamaktır (Harvey, 2012: 249).

5. İleri Marjinallik

Cemaat (gemeinschaft) örneğinin bozulmuş nitelikte bir embriyosu, kamusal yaşamın daralması ve yozlaşmış bir uzantısını kanunsuzluk, şiddet ve mahallerin (yaşam/yerleşim yerlerinin) bozulması ve çözülmesi sürecinde görülebilir. Öyle ki mahaller ve sokaklar dehşet kültürünün verimli toprağı haline dönüşebilir.

Gerek kayıt dışı yaşam gerekse kamusal yaşamda yetersizlikler buna yol açabilir. Kamu sektörünün ekonomik, sosyal ve kültürel ödeneklerinde büyük kesintiler ve çeşitli sosyal ödemelerin azaltılması, sağlık ve eğitim hizmetlerinin yetersizliği, devlet ile kent yönetimlerinin planlı daralma politikaları sosyal programlar açısından sosyal çözülmeye uğramasının ipuçları demektir. Hizmet program ağının çözülmesi birey ve toplumun özel ve kamusal düzeylerde farklı program ağlarının ortadan kalkmasıdır (Wacquant, 2011: 235-236, 241).

Bireylerin yönetimlere ve yasal yaptırımlara olan güveninin kalmaması, bireysel mahremiyet ve mahal güvenliğinin tehdit altında olması ve kendi düşünsel adalet tercihlerini kendi elleriyle sağlamayı tercih etmesi demektir. Bu da tüm yaşamsal, yasal ve sosyal süreçlerin artık kamu kurullarınca değil, bireysel ve özel sektöre bağlı hale gelmesi duygusunu geliştirir ve yoğunlaştırır ve yoksul kent marjinalleşmesine izin vermek demektir. Hatta bölgesel yaftalanma denilebilecek ve ülkenin ve özellikle kentsel bölgelerde mahallin çözülmesi ile karşılaşılabilir. Toplumsal parçalanma güvencesizlerin doğumu ve ileri marjinal sınıfların kendi aralarında pekişmesi yerine çözülmesi için ortam yaratabilir ve sonunda kamusal ve habitus düzeyinde ortak imgeler ve simgeler ortadan kalkabilir (Wacquant, 2011: 242-245, 269).

Kamusal alanın varlığını sürdürebilmesi için kısa vadede yapılması gerekenler, kamu hizmetlerini canlandırmak ve genişletmek, kamu mallarını bireysel ve toplumsal alanda âdil olarak dağıtmayı güvence altına almak, kamu kurumlarının ilgili mahallerden çekilmesi sonucuna yol açan harcama ve yatırımların kısılmasını önlemek, uzun vadede ise sosyal kaynakların dağılımını genişleterek birey ve ailelerin toplumsal ve yeniden üretim stratejilerine istikrar kazandırmak ve yeniden yapılandırmaktır (Wacquant, 2011: 277-278). Yani mevcut üretim ilişkileri, kamusal alanda yaşamayı arzulayan fakat buna olanak bulamayan ve direnenleri reddeden bir ayıklama makinesi olmaktan, metropoller ise, sürekli düşük yoğunluklu çatışmaların olduğu bölgeler

olmaktan çıkarılmalıdır. Zaten patronlardan nefret eden, ama ne pahasına olursa olsun birer kamusal birimler olan fabrika ve atölyelerde çalışarak bir işinin olmasını isteyen işçiler, geçici işçilik denilen ancak artık işçi olmayan ve mesleği kalmayan bir işçiliğin tanımı ve objesi olmaktan kurtarılmalıdır (Görünmez Komite, 2011: 31, 34, 39).

6. Sonuç

Yurttaşın doğası ve gelişimi bakımından kamusal alan içinde bulunması gereklidir. Çünkü belirli kişi ya da kesimin değil, toplumun çıkarını gözetecek ortak iyi kamusal alanda yurttaşların mutabakatıyla ortaya çıkar. Yurttaşın örneğin siyasal anlamda demokrasinin, sosyal anlamda ortak bir yaşam alanının, ekonomik anlamda emek ve meta mübadelesi ile bölüşümün nesnel olarak halkın yararına sağlanması için kamusal alanda bulunması önemlidir.

Orta çağ Avrupa'sında temsili kamusal alan, doğrudan bir yöneticinin somut varlığına sahiptir, yani feodal otorite, kutsal iktidarını halk için değil, halkın önünde temsil etmekteydi. 18. yy sonuna gelindiğinde, kamu kurumlarının, bürokrasinin, hukuk organlarının yanı sıra feodal tabakalar da dönüşür; soylular kamusal otorite organlarını, parlamentoyu ve hukuki kurumlarını oluştururlar. Ticaret ve çeşitli mesleklerle uğraşan kesimler ise kendi örgütlerini kurarak özerk bir özel alan olan burjuva alanını geliştirirler (Habermas, 2015: 96-7). Burjuvazi, böylece serbest pazarın gelişmesiyle birlikte parlamento, basın, ulusal ve uluslararası hukuki kurumları vs. aracılığıyla halkın bulunduğu, söylem ve çabayla geliştirmek durumunda olduğu kamusal alana müdahale ederek kamusal alanın önemini ve işleyişini ortadan kaldırmaktadır. Bunun bir yansıması olarak örneğin parlamentolar birer gösteri heyeti olmaya evrildiler. Yani parlamentolar kamusal kürsüler haline geldiler. Kalaycıoğlu'nun belirttiği üzere parlamento bir konuşma dükkânı (Falay, Kalaycıoğlu ve Özkırmı, 1996) haline bürünmektedirler. O zaman parlamentolar, özünde kendisi bir güç olarak kurulmuş bir kurum olmanın çelişkisiyle sakatlanmıştır. Buna karşılık kamusallık, kendi kendini oluşturmak görevi taşımaktadır.

Kaynakça

- Akşit, E. E. (2009). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de kamusal alan kavramının dönüşümü ve dışladıkları. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 64(1), 1-21.
- Ayataç, H. (2021). Kamusal alanın güncelinde meydan-toplum ilişkisi. *Mimar Bülteni*, 70, Kış
- Balme, C. (2013). The effective public sphere: Rome Castelluees's on the concept of the face regarding the son of the God. *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramatoloji Bölümü Dergisi*. 22, 2131.
- Becker, M. (1994). *The emergence of civil society in the eighteenth century*. Indiana University Press.
- Birsel, S. (1983). *Kahveler kitabı*. Türkiye İş Bankası Yayını.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2003). *Dönüşümsel bir antropoloji için cevaplar* (Çev. N. Ökten). İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. & Darbel, A. (2011). *Sanat sevdası-Avrupa sanat müzeleri ve ziyaretçi kitlesi*. (Çev. S. Canpolat). Metis Yayınları.
- Falay, N. Kalaycıoğlu, E. & Özkırımlı, U. (1996). *Belediyelerin mali yönetimi: İktisadî ve siyasal bir çözümleme*. TESEV Yayını.
- Görünmez Komite. (2011). *Yaklaşan isyan*. (Çev. R. S. Güngör). Sel Yayıncılık.
- Habermas, J. (1995). Kamusal alan: Ansiklopedik bir makale. (Çev. N. Erol). *Birikim Dergisi*. Şubat.
- Habermas, J. (1997). *Kamusal alanın yapısal dönüşümü*. (Çev. M. Sancar ve T. Bora). İletişim Yayınları.
- Habermas, J. (2012). *Kamusal alanın yapısal dönüşümü*. (Çev. M. Sancar ve T. Bora). İletişim Yayınları
- Habermas, J. (2015). *Kamusal Alan*, (Editör ve Çev. Meral Özbek), Kamusal Alan, Hil Yayın, 95-102.
- Harvey, D. (2012). *Sermaye'nin mekânları-eleştirel bir coğrafyaya doğru*. (Çev. Kıcıır vd.). Sel Yayıncılık
- Illich, I. (2011). *Şenlikli toplum*. (Çev. A. Kot). Ayrıntı Yayınları.
- Kahraman, H. B. Keyman, E. F. & Sarıbay, A.Y. (1999). *Katılımcı demokrasi, kamusal alan ve yerel yönetim*. WALD.
- Kaya, A. (2014). *Pierre Bourdieu'nun pratik kuramının kilidi: Alan kavramı*. G. Çağın (Ed.) Ocak ve Zanaat-Pierre Bourdieu Derlemesi. İletişim Yayınları.

- Kejanlıoğlu, B. (1995). Kamusal alan, televizyon ve siyaset meydanı. *Birikim Dergisi*. Aralık 1994-Ocak 1995.
- Lefebvre, H. (2013). *Kentsel devrim*, (Çev. S. Sezer). Sel Yayıncılık.
- Mardin, Ş. (1976). *İdeoloji*. Siyasal Bilimler Derneđi.
- Mauss, M. (2005). *Sosyoloji ve antropoloji*. (Çev. Ö. Doğan). Dođu Batı Yayınları
- Melton, J.V.H. (2011). *Aydınlanma Avrupasında kamunun yükseliş*. (Çev. F. B. Aydar). Bođaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Sennett, R. (2016). *Kamusal insanın çöküşü*. (Çev. S. Durak & A. Yılmaz). Ayrıntı Yayınları.
- Şengül, T. (2017). Karşı kamusal alan. *Birgün Gazetesi*, 18 Temmuz.
- Talip, Ş. (1934). Roma tetkikleri II. Eski Roma'da hususi hayat: Eski Romalıların evleri ve ev hayatı. *Capitolum-Roma Hukuku ve Tarihi Tetkikleri*. 1(3).
- Wacquant, L. (2011). *Kent Paryaları-ileri marjinalliğin karşılaştırmalı sosyolojisi*. (Çev. M. Doğan). Bođaziçi Üniversitesi Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Public sphere is the basic notion of the J. Habermas in his book of *The Structural Transformation of the Public Sphere*. In this book two basic developments have been dominant in this approach: 1. The development of the modern states since the 16th century. 2. The development of the capitalism and its autonomous character. The main results of these development is the substitution of the markets instead of households the autonomy of the households and markets from the state and public world. The autonomy of the household was coming via especially the land ownership; but there were many human being had no any property. This contradiction has been the main agenda of the cafes, bookshops and, saloon and bars. These places and residences were public spaces and these topics have been taken in consideration. These places were the meeting points of the kind of ideas and were connected the public and private ideas. In ideal society the all participants of the society will serve to each other and so whole the societal visit will be in "convivial society" obey the rules which would be put.

The notion of the public sphere which put by the J. Habermas is the critical way of looking at the society a democratic practical process and it has the key role in the analysis. In the 18th century there is an tension between the state-public and private-social notions and this tension give the result in the area and public and private sphere and also transformations between both of them, reciprocally.

In Roman times *respublica* means the different level relations of the individuals and the solidarity of the groups. One of the example the main element of this relations comes from the Roman society. There are some individuals who are they called *ardaliones* which they have no occupation, they make some troupe between ceremonies, state office buildings, they collect the news and then come to the houses of the rich peoples and give the news those they are collected in day live. These persons are one of the element of the public places and surroundings and then build the public sphere together whose are the same kind of persons.

The persons in economical, educational, fine art areas etc. each group have their accumulated knowledge and capital and they are dominant in their area and they don't like some of the newcomers to their area, because they don't want to lose their hegemony. On the contrary, the newcomers want to be excepted and to change the status quo of these areas. In that cases always it is observed the contradictions and struggles to gain the hegemony. These contradictions and

struggles existing always in public sphere also. Sometimes newcomers want to create an "anti-public sphere" and they achieve to their goal or consequences.

In 18th. century in England the coffees had this kind of functions. In France, the "salon"s had the same function. In Russia there was the group which is called "intelligentsia" for the same function. In Turkey well-known writer S. Birsal says that, "The cafes are a kind of university, and they are the representatives of the citizens".

On the other hand P. Bourdieu developed a notion of the "habitus" and by this term he means that every group aims to prolong themselves and their existence. Cultural, economical and art groups have own capital and existence of this capital is the consequence of the concentration of the experiences and plays in its own area. Habitus also will be change by the time in practice and include different kinds of elements.

Including the economical, cultural and artisan sphere, in the public sphere there is also domestic way of life. In this unit there are the secrecy of family. Aggregation of some families sometimes creates some congregation (gemeinschaft) units. These units in some cases shows the narcissism and creates own public sphere and then alienation for he civilization and environment even to break off.

In some groups the unconfidence to the public administration creates the marginality of these individuals. Advanced marginality also creates "regional label (placard)" and reaction to public units and even sometimes to be solved from the society. In that case, the first remedy is to fasten them economically and psychologically to the public life and to supply public goods and services required.

In terms of the nature and development of the citizen, it is necessary to be in the public sphere. Because the common good, which will protect the interests of the society, not of a certain person or segment, emerges with the consensus of the citizens in the public sphere. It is important for the citizen to be present in the public sphere, for example, in order to ensure democracy in the political sense, a common living space in the social sense, labor and commodity exchange and distribution in the economic sense objectively for the benefit of the people.

In medieval Europe, the representative public sphere had directly the concrete existence of a ruler, that is, the feudal authority represented its divine power before the people, not for the people. By the end of the 18th century, feudal stratum were transformed as well as public

institutions, bureaucracy, and law bodies; The nobility forms the organs of public authority, the parliament, and its legal institutions. The segments dealing with trade and various professions establish their own organizations and develop the bourgeois sphere, which is an autonomous private sphere (Habermas, 2015: 96-7). Thus, with the development of the free market, the bourgeoisie eliminates the importance and functioning of the public space by interfering with the public space, where the people meet and which people must develop through discourse and effort, by means of the parliament, the press, national and international legal institutions, etc. As a reflection of this, the parliaments, for example, have evolved into demonstration committees. In other words, the parliaments have become public rostrums. Parliaments, then, have become permanently disabled by the contradiction of being essentially an institution established as a power. On the other hand, publicity should have the task of creating itself.